

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО – система правових норм, локальних норм, які, поєднуючи приватноправові та публічноправові підходи, регулюють майнові, особисті немайнові та організаційні відносини учасників, юридичних осіб корпоративного типу, їх органів у процесі створення, провадження діяльності та припинення.

Характеристики:

- Корпоративне право має приватно правову основу. Адже в основі створення юридичної особи корпоративного типу лежить вільна воля її засновників, що перебувають у горизонтальних відносинах без підпорядкування одне одному. Категорія «юридична особа» є категорією цивільного права. Юридичні особи корпоративного типу є власниками майна, переданого їм у статутні (складені) капітали засновниками, набутого у процесі їх діяльності на підставі різних договорів;

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

Характеристики:

- Мислити корпоративне право без публічно-правових «вкраплень» неможливо. У процесі своєї діяльності юридичні особи корпоративного типу отримують ліцензії на провадження діяльності, погоджують локальні акти у випадках, встановлених законом, мають дотримуватися пруденційних норм, норм щодо інформування про свою фінансову діяльність тощо, тобто вступають у вертикальні відносини контролю та підпорядкування;
- Корпоративні відносини виникають між учасниками та органами корпорації. З позицій цивільного чи господарського права орган корпорації не є самостійним суб'єктом права. Будь-яка юридична особа діє через систему її органів, які реалізують правосуб'єктність корпорації. Проте у корпоративних відносинах є специфіка. Корпоративне законодавство встановлює виключну компетенцію того чи іншого органу корпорації. Компетенція органу корпорації може доповнюватися її локальними актами. Діючи у межах власної компетенції, орган корпорації приймає рішення, які впливають на здійснення корпоративних прав учасників.

ПЕРІОДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

1) 1991–2004 роки: становлення корпоративного права. Саме у межах цього періоду прийнято основні Закони: «Про господарські товариства», «Про підприємництво», «Про цінні папери та фондову біржу». Уже із середини 90-х законодавство оновлюється, вносяться зміни та доповнення до чинних актів та приймаються нові: «Про Національну депозитарну систему», «Про інститути спільного інвестування»;

2) 2004–2014 роки: оновлення корпоративного законодавства. Прийняті та введені в дію Цивільний та Господарський кодекси, не дивлячись на існуючі суперечності, дублювання та інші проблематичні моменти, усе ж стали кодексами нових умов господарювання, нового часу. Регулювання корпоративних відносин набуло нового змісту. Саме на цьому етапі прийняті нові Закони: «Про цінні папери і фондовий ринок»; «Про акціонерні товариства»; «Про інститути спільного інвестування», «Про Депозитарну систему України»;

ПЕРІОДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

3) 2014 – триває до сьогодні: гармонізація корпоративного права України з правом ЄС. Знаковим для цього періоду є підписання Угоди про асоціацію, низка положень якої присвячена і питанням корпоративного законодавства. З підписанням Угоди до корпоративного законодавства внесені зміни і доповнення, зокрема, щодо корпоративних договорів, підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах, спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів. Прийнято новий Закон «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

ФОРМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

Засади (принципи) регулювання корпоративних відносин можливо розглядати як:

- 1) конституційні (основні) засади, що знайшли своє закріплення в Основному Законі України;
 - 2) приватноправові засади, закріплені у ЦК та ГК України, актах корпоративного законодавства;
- Варто зазначити, що законодавче регулювання корпоративних відносин зазнає відчутного впливу європейського досвіду корпоративного управління, урахування світових стандартів, принципів, напрацювань у цій сфері. Це позитивні моменти. Проте питання гармонізації, імплементації, наближення національного законодавства до кращих світових практик корпоративного управління мають проходити з урахуванням національних інтересів, реальної економічної ситуації в країні та інших чинників національного значення.
 - Корпоративне законодавство представлене системою законів та підзаконних нормативних актів, норми яких регулюють корпоративні відносини. Корпоративне законодавство носить комплексний характер, тісно взаємодіючи з іншими галузями законодавства.

Локальні акти у корпоративному праві спрямовані на:

- деталізацію законодавчих положень з проекцією на конкретну юридичну особу;
- урегулювання тих відносин, які законодавець відносить до компетенції органів юридичної особи, за недоцільністю, неефективністю їх урегулювання на законодавчому рівні;
- на усунення прогалин законодавчого регулювання з тим, що локальне регулювання не може суперечити загальним засадам правового регулювання.

Локальні корпоративні акти поділяються на:

- За формою зовнішнього виразу локальні корпоративні акти поділяються на установчі документи юридичної особи та інші акти, що приймаються органами юридичної особи.
- За обов'язковістю розроблення та прийняття локальні корпоративні акти поділяються на такі, що обов'язково розробляються та приймаються та акти, що можуть прийматися компетентними органами юридичної особи.
- За колом осіб, на які поширюється дія локальних корпоративних актів вони поділяються на акти загальної дії та індивідуальні акти. В силу прямої законодавчої вказівки локальні корпоративні акти можуть мати обов'язковий характер і для інших учасників, що вступають у корпоративні відносини з юридичною особою корпоративного типу.

ФОРМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

- **Судова практика** вирішення корпоративних спорів представлена рішеннями судів щодо конкретних справ, узагальненнями судової практики, що здійснюється різними судовими інстанціями, правовими позиціями вищих судових інстанцій, Постановами Пленуму Верховного Суду
- Узагальнена судова практика має значний вплив на правове регулювання різних відносин, у тому числі і корпоративних. Судова практика дозволяє сформулювати уніфіковані підходи вирішення корпоративних спорів, дає тлумачення оціночних понять, дозволяє виявити прогалини та суперечності правового регулювання тощо. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Такі висновки враховуються іншими судами при застосуванні норм права. Пленум Верховного Суду надає роз'яснення з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ, які носять рекомендаційний характер.

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

ЮРИДИЧНА ОСОБА КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ – це юридична особа, суб'єкт корпоративних правовідносин, яка має статутний капітал (складений капітал, пайовий фонд), що поділений на частки між учасниками (членами), які наділені корпоративними правами щодо такої юридичної особи.

Види:

1. господарські товариства;
2. виробничі кооперативи;
3. фермерські господарства;
4. приватні підприємства;
5. інші юридичні особи, які відповідають ознакам юридичної особи корпоративного типу (зокрема, підприємства споживчої кооперації).

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

1. **Господарським товариством** є юридична особа корпоративного типу, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарському товариству повною мірою притаманні всі ознаки юридичної особи корпоративного типу.
2. **Виробничий кооператив** як юридична особа корпоративного типу є добровільним об'єднанням громадян на засадах членства. Виробничий кооператив створюється для спільної виробничої або іншої господарської діяльності. Обов'язковою умовою діяльності є особиста трудова участь його членів та об'єднання його членами майнових пайових внесків.

3. Фермерське господарство, яке створене як юридична особа, також є юридичною особою корпоративного типу. Спеціальним законодавчим актом, який врегульовує порядок створення та діяльності фермерських господарств, є Закон України «Про фермерське господарство».

Фермерське господарство створюється з метою виробництва, переробки та реалізації товарної сільськогосподарської продукції.

- 4. Приватним підприємством** визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці або на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи.

Порядок організації та діяльності приватних підприємств визначається ст. 113 ГК України). ЦК України не містить норм щодо правового статусу приватних підприємств.

Спеціальний закон, який мав би врегульовувати порядок організації та діяльності приватних підприємств, відсутній.

1. Недоцільно вважати приватне підприємство з одним засновником/учасником – унітарним підприємством, а з двома і більше – корпоративним. Від кількості засновників/учасників не змінюється правова (корпоративна) природа відносин між засновником/засновниками та підприємством.
2. Приватні підприємства станом на сьогодні вже вичерпали себе як суб'єкти господарювання.

СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

Етапи:

1. Заснування.
2. Проведення державної реєстрації як юридичної особи.
3. Післяреєстраційний етап.

Етап 1.

На першому етапі – етапі заснування, відбуваються установчі збори, на яких вирішуються питання про створення юридичної особи, визначається її організаційно-правова форма та найменування (повне, скорочене), визначається розмір статутного (складеного) капіталу, пайового фонду, затверджується установчий документ, визначається структура органів управління та їх компетенція, їх персональний склад, вирішуються інші, визначені законом питання. Завершується цей етап складенням протоколу установчих зборів, у якому фіксуються рішення з наведених питань.

СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

Етап 2.

На **другому** етапі юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Дані державної реєстрації включаються до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення.

Етап 3.

На **третьому** етапі, так званому «після реєстраційному», відбувається вчинення юридичною особою інших дій, які необхідні для належного функціонування юридичної особи корпоративного типу.

КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

Всі позначення можна умовно поділити на:

- **ПОІМЕНОВАНІ** (ті, які визначені законом як засоби індивідуалізації товарів, послуг, учасників цивільних відносин);
- **НЕ ПОІМЕНОВАНІ** (ті, які прямо не визначені законом як комерційні позначення).

До **поіменованих** комерційних позначень слід віднести знаки для товарів і послуг (торговельні марки), комерційні найменування і географічні зазначення.

До **непоіменованих** комерційних позначень належать доменні імена, комерційні позначення, які використовуються суб'єктами господарювання без оформлення прав інтелектуальної власності на них і «Trade dress» (фірмовий стиль).

ПОІМЕНОВАНІ КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ

КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ – засіб індивідуалізації суб'єкта підприємницької діяльності, тому права на нього тісно, нерозривно пов'язані із суб'єктом, якому вони належать, носять особистісний характер. Майнові права на комерційне найменування виключені з цивільного обороту та не можуть передаватися іншим особам.

Комерційне найменування мають всі юридичні особи корпоративного типу. Основне призначення та завдання, які виконує комерційне найменування прийнято характеризувати через низку його функцій, основне місце серед яких належить індивідуалізаційній (дистинктивній) функції.

Види: повні та скорочені.

Скорочене комерційне найменування є невід'ємною частиною повного фірмового найменування і підлягає правовому захисту незалежно від його реєстрації, так само, як і комерційне найменування юридичної особи.

ПОІМЕНОВАНІ КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ,

тобто знаки для товарів і послуг є поширеними засобами індивідуалізації є. Кількість торговельних марок (знаків для товарів і послуг) щороку зростає дуже суттєво. Зокрема, щороку заявниками подається на реєстрацію понад 30 000 знаків.

Розрізняльна здатність як умова надання правової охорони торговельній марці включає в себе новизну і оригінальність. При цьому вплив на розрізняльну здатність мають вже зареєстровані знаки, подані на реєстрацію знаки, добре відомі знаки, комерційні найменування тощо.

ПОІМЕНОВАНІ КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ – це найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території.

Правова охорона географічним зазначенням надається на підставі їх реєстрації або відповідно до міжнародних договорів України та діє безстроково. Обсяг правової охорони географічного зазначення визначається характеристиками товару і межами географічного місця його походження, зазначеними у державному реєстрі України географічних зазначень.

НЕПОІМЕНОВАНІ КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ДОМЕННЕ ІМ'Я АБО ДОМЕН є одним із засобів індивідуалізації юридичних осіб корпоративного типу у мережі Інтернет. Доменне ім'я – це назва певного веб-сайту, який використовують для власної популяризації та просування продукції (товарів, робіт, послуг) на ринку.

- Домен має словесне вираження (зазвичай латиницею), тому він може бути ідентичним чи схожим до ступеню змішування з різними об'єктами права інтелектуальної власності – торговельні марки, комерційні найменування, інші комерційні позначення, об'єкти авторського права тощо.

НЕПОІМЕНОВАНІ КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- Формально юридично правовий режим доменного імені не визначений. Окремі законодавчі норми, які містяться у Законі «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», свідчать про те, що доменне ім'я є однією з форм використання знака для товарів і послуг. Для захисту прав на домен в судовому порядку доменне ім'я повинно бути ідентифіковано як унормований, законодавчо визначений об'єкт права, наприклад, як певний об'єкт інтелектуальної власності (торговельну марку, комерційне найменування тощо), який використовується іншою особою у доменному імені без дозволу власника прав на цей об'єкт.
- Щодо доменного імені можуть виникати доменні спори. Доменний спір виникає між власником цього доменного імені та іншою заінтересованою особою (наприклад, власником свідоцтва на знак для товарів і послуг) щодо законності реєстрації та використання доменного імені.

НЕПОІМЕНОВАНІ КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- **НЕЗАРЕЄСТРОВАНИМИ ПОЗНАЧЕННЯМИ** є комерційні позначення, які не зареєстровані як знаки для товарів і послуг чи географічне зазначення, чи не використовуються як комерційні найменування, є так званими, які використовується певним суб'єктом господарювання. Це вбачається з аналізу ст. 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».
- Законодавець оперує поняттям «інші позначення, які використовуються суб'єктом господарювання». Ці позначення відмежовано від знаків для товарів і послуг та комерційних найменувань.

НЕПОІМЕНОВАНІ КОМЕРЦІЙНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ФІРМОВИЙ СТИЛЬ суб'єкта господарювання не є виділеним національним законодавством як окреме поняття. Натомість законодавство країн ЄС та США оперує таким поняттям як **«trade dress»**. Це поняття включає в себе торговельну марку, яка «одягнена» у певний фірмовий стиль. «Trade Dress» на відміну від знака для товарів і послуг, від комерційного найменування, є непоіменованим засобом індивідуалізації суб'єкта господарювання, який досить часто застосовується у підприємницькій діяльності.

- Закордоном фірмовий стиль («trade dress») зазвичай має такий же обсяг правової охорони як і знак для товарів і послуг. Це пояснюється тим, що торговельна марка є основою, навколо якої «вимальовується певний фірмовий стиль». Фірмовий стиль («trade dress») є своєрідним доповненням до вже зареєстрованого знаку для товарів і послуг. «Trade dress» посилює застосування торговельної марки, «одягаючи» її у певний стиль.

Trademark vs. trade dress

Trademark

Trade dress

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ

КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО розглядається як право особи, що має частку у статутному капіталі юридичної особи корпоративного типу. Воно охоплює низку самостійних суб'єктивних прав:

- право на участь в управлінні юридичною особою корпоративного типу;
- право на інформацію;
- право на отримання прибутку від діяльності корпорації тощо.

Кожне з цих та інших прав наділені власним змістом, що визначений законом або локальними актами корпорації. Тому варто вести мову про корпоративні права та окремі їх види, а не про корпоративне право, що включає різні правомочності.

Ознаки корпоративних прав:

1. характерні для юридичної особи корпоративного типу, що здійснює підприємницьку діяльність;
2. виникають з факту набуття членства у корпорації, що може посвідчуватися акцією (для акціонерного товариства) чи в інший спосіб у разі внесення майна, майнових прав у статутний (складений) капітал, пайовий фонд;
3. мають неоднорідний зміст (майнові, особисті немайнові, організаційні права);
4. зміст корпоративних прав та порядок, способи їх здійснення визначені законодавством та локальними актами корпорації.

ВИСНОВКИ В РЕЗУЛЬТАТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ

- Виділення серед корпоративних прав такого виду, як управлінські, є недоцільним, оскільки управлінський характер завжди передбачає відносини субординації (влада – підкорення) і більш притаманні адміністративним відносинам. Неконструктивним вбачається і виокремлення серед корпоративних прав немайнових прав, адже така назва не відображає їхню сутність, такий поділ не враховує організаційний характер корпоративних відносин;
- Доведено позицію, яка знайшла своє відображення в чинному законодавстві та визначає предмет договору про набуття корпоративних прав акцією або частку у статутному капіталі;
- Здійснення корпоративних прав полягає у вчиненні учасником юридичної особи корпоративного типу дій, які передбачені змістом цих прав та спрямовані на задоволення його корпоративних інтересів, відбуваються відповідно до законодавства та правил локальних актів юридичної особи корпоративного типу;

ВИСНОВКИ В РЕЗУЛЬТАТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ

- Зловживання корпоративним правом є різновидом противоправних дій, серед яких найбільш поширеними є ухилення від здійснення або здійснення неналежним чином права на управління товариством, зловживання правом на інформацію про діяльність товариства та здійснення контролю за діяльністю товариства;
- Правозастосовна практика дає право стверджувати, що більшість випадків захисту корпоративних прав пов'язана з майновими правами, які підпадають під захист у Європейському суді з прав людини відповідно до Протоколу №1 до Конвенції, яким гарантовано кожній фізичній або юридичній особі мирно володіти своїм майном. Згідно з практикою Європейського суду з прав людини корпоративні права в їхньому широкому розумінні належать до економічних активів і можуть розглядатися як майно;
- Варто відзначити, що вже сьогодні деякі причини виникнення корпоративних конфліктів усунені на законодавчому рівні. Наприклад, запроваджено можливість створення в ТОВ/ТДВ наглядової ради, більш чітко викладено повноваження органів управління товариством, досить докладно визначено порядок вчинення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є зацікавленість.

МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

Основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять **право власності та інші речові права** – право господарського відання, право оперативного управління. Господарська діяльність може здійснюватися також на основі інших речових прав (права володіння, права користування тощо), встановлених ЦК України.

Законодавством виділено **основний правовий режим** майна суб'єкта господарювання і **інші підстави володіння майном**.

- **До основних правових режимів** майна належать: право власності, право господарського відання та право оперативного управління.
- **До інших підстав володіння** майном слід віднести: інші речові права на чуже майно (право володіння, сервітут, емфітевзис, суперфіцій); володіння майном на підставі договорів (найму, управління майном тощо).

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОСНОВНИЙ ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА

- Основний правовий режим майна є єдиним для юридичної особи. Суб'єкт господарювання може володіти майном лише на одному правовому режимі. Поєднання різних правових режимів майна для одного суб'єкта господарювання не допускається. В додаток до єдиного основного правового режиму майна, юридична особа може володіти майном як разом, так і окремо на інших правових підставах (речові права на чуже майно, договірні форми володіння майном).
- Визначення «правового режиму майна» в законодавстві України не наведено.
- Правовий режим майна можна розглядати як сукупність правових норм, які врегульовують відносини щодо порядку набуття, здійснення, припинення та захисту права власності, інших речових прав на майно суб'єкта господарювання.
- Зміст права власності як основного правового режиму майна юридичної особи корпоративного типу розкрито законодавцем у ЦК України і ГК України.
- Правовий режим майна визначає можливості юридичної особи корпоративного типу володіти, користуватися та розпоряджатися майном.

МАЙНО

МАЙНОМ ВИЗНАЄТЬСЯ сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

Майно у сфері господарювання законодавець класифікує за різними критеріями. Так, залежно від економічної форми, якої набуває майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать:

- до основних фондів;
- оборотних засобів;
- коштів;
- товарів.

МАЙНО

- **Основними фондами** виробничого і невиробничого призначення є земельні ділянки, будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів.
- **Оборотними засобами** є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що віднесено законодавством до оборотних засобів.

МАЙНО

- **Коштами** у складі майна суб'єктів господарювання є гроші у національній та іноземній валюті, призначені для здійснення товарних відносин цих суб'єктів з іншими суб'єктами, а також фінансових відносин відповідно до законодавства.
- **Товарами** у трактуванні господарського законодавства є не лише речі матеріального світу (вироблена продукція, товарні запаси), а й виконані роботи (доцільніше вживати словосполучення «результати виконаних робіт») та надані послуги.

СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ

СТАТУТНИЙ (СКЛАДЕНИЙ) КАПІТАЛ – це сума вкладів засновників та/або учасників господарського товариства.

- Статутний (складений) капітал потрібний для того, щоб юридична особа могла розпочати господарську діяльність. Відтак статутний (складений) капітал виконує функцію стартового капіталу. Він визначає мінімальну кількість майна (грошових коштів), які потрібні товариству (кооперативу, приватному підприємству, фермерському господарству) для початку своєї діяльності та для подальшого функціонування.
- Статутний (складений) капітал призначений мінімально гарантувати інтереси кредиторів. Хоча гарантійна функція статутного капіталу не знайшла послідовного законодавчого закріплення. Адже розмір, склад статутного капіталу окремо не обліковується, не є непорушним.

СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ

- Статутний (складений) капітал складається з вкладів учасників (засновників) юридичної особи корпоративного типу. Вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства або паєм у виробничому кооперативу можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом.
- Грошова оцінка вкладу (окрім грошових коштів) учасника господарського товариства не підлягає незалежній експертній оцінці, а здійснюється за одностайною згодою учасників товариства. Винятком є вклад, який вноситься до статутного капіталу акціонерного товариства. Зокрема, ціна майна, що вноситься засновниками акціонерного товариства в рахунок оплати акцій товариства, повинна відповідати ринковій вартості цього майна.

СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ

Джерела формування майна суб'єктів господарювання визначені у ст. 140 ГК України.

До джерел формування майна належать:

- грошові та матеріальні внески засновників;
- доходи від реалізації продукції (робіт, послуг);
- доходи від цінних паперів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів;
- кредити банків та інших кредиторів;
- безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян;
- інші джерела, не заборонені законом.

АКЦІОНЕРНІ ТОВАРИСТВА

- **Публічним акціонерним товариством** (ПАТ) є акціонерне товариство, щодо акцій якого здійснено публічну пропозицію та/або акції якого допущені до торгів на фондовій біржі в частині включення до біржового реєстру.
- Визначення поняття **«приватне акціонерне товариство»** у Законі «Про АТ» немає. Відтак, всі ті акціонерні товариства, що не наділені ознаками публічного АТ (не здійснюють публічну пропозицію власних акцій), є приватними АТ (ПрАТ).
- **Особливим видом** АТ, закріпленим у Законі, є – акціонерне товариство з **одним акціонером**.

АКЦІОНЕРНІ ТОВАРИСТВА

Акціонерне товариство може бути **створене трьома основними способами**:

1. первинного заснування;
2. створення у процесі злиття, поділу, виділу чи перетворення підприємницького (підприємницьких) товариства в акціонерне товариство;
3. утворення у процесі приватизації та корпоратизації державних (комунальних) підприємств.

Залежно від способу створення акціонерного товариства відрізняються і його засновники. Кількість засновників законодавством не обмежена.

Засновником акціонерного товариства може бути:

1. держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном;
2. територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном;
3. фізичні та/або юридичні особи, які прийняли рішення про його заснування.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО З ОДНИМ АКЦІОНЕРОМ

ОСОБЛИВИМ ВИДОМ АТ, закріпленим у Законі, є – акціонерне товариство **З ОДНИМ АКЦІОНЕРОМ**. Воно може стати таким у двох випадках:

1. у разі створення його однією особою;
2. у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства.

Акціонерне товариство не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа.

Особливості АТ з одним акціонером на стадії заснування:

1. засновницький договір не укладається;
2. рішення, які повинні прийматися зборами засновників та установчими зборами, приймаються цією особою одноосібно і оформляються відповідно рішенням про намір заснувати товариство або рішенням про заснування товариства;
3. підпис фізичної особи — єдиного засновника на зазначених рішеннях підлягає нотаріальному засвідченню.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО З ОДНИМ АКЦІОНЕРОМ

Особливості функціонування АТ з одним акціонером:

1. не застосовуються положення статей 33-48 Закону щодо порядку скликання та проведення загальних зборів АТ;
2. повноваження загальних зборів товариства, встановлені Законом та внутрішніми документами товариства, здійснюються акціонером одноосібно;
3. рішення з відповідних питань оформляються ним письмово (у формі рішення);
4. таке рішення акціонера прирівнюється до протоколу загальних зборів АТ;
5. обрання персонального складу наглядової ради, ревізійної комісії (в разі їх створення) здійснюється без застосування кумулятивного голосування.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСНУВАННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

- Закон імперативно закріплює етапи створення АТ у разі його первинного заснування (ч. 5 ст. 9 Закону «Про АТ»).
- Якщо засновниками акціонерного товариства є дві чи більше осіб, між ними може укладатися засновницький договір. За своєю природою він є домовленістю засновників про розподіл обов'язків щодо створення акціонерного товариства. Засновницький договір не є установчим документом товариства. Істотними умовами цього договору є кількість, тип і клас акцій, що підлягають придбанню кожним засновником, номінальна вартість і вартість придбання цих акцій, строк і форма оплати вартості акцій, порядок провадження спільної діяльності щодо створення акціонерного товариства, а також строк його дії.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСНУВАННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

- Установчим документом акціонерного товариства є його статут, у якому закріплені основні локальні норми щодо організації діяльності акціонерного товариства та його визначальні характеристики. Перелік відомостей, які повинні бути включені до статуту акціонерного товариства, встановлений ч. 2 ст. 13 Закону «Про АТ».
- Під час заснування акціонерного товариства засновники оплачують вартість акцій, що розміщуються. Акції одного типу та класу мають однакову номінальну вартість. Оплата вартості акцій може здійснюватися грошовими коштами, цінними паперами (крім боргових емісійних цінних паперів, емітентом яких є засновник, та векселів), майном, майновими правами, нематеріальними активами, що мають грошову оцінку.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСНУВАННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

- Мінімальний розмір статутного капіталу АТ становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) АТ.
- Статутний капітал товариства може бути збільшений або зменшений. Відповідне рішення належить до виключної компетенції загальних зборів акціонерів і приймається більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з відповідного питання акцій.
- В АТ може бути створено резервний капітал. Його розмір зазначається у статуті. Однак, він не може бути менший ніж 15 відсотків статутного капіталу товариства. Резервний капітал формується шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку.

УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

Управління акціонерним товариством здійснюється його органами:

- загальними зборами (вищий орган управління),
- виконавчим органом (колегіальний або одноосібний),
- наглядовою радою (створення є обов'язковим для ПАТ, банків та ПрАТ з кількістю акціонерів 10 і більше) та ін.

Загальні збори акціонерів поділяються на два види:

- чергові (річні);
- позачергові.

Рішення загальних зборів акціонерного товариства з питання, винесеного на голосування, приймається простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій. З окремих питань рішення загальних зборів акціонерів приймається більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з відповідного питання акцій. Голосування на загальних зборах АТ з питань порядку денного проводиться виключно з використанням бюлетенів для голосування.

- Закон «Про АТ» виходить з презумпції легітимності рішень загальних зборів АТ – рішення вважаються такими, що відповідають закону, якщо судом не буде встановлено інше.
- Наглядова рада АТ – це орган товариства, який здійснює контроль за діяльністю його виконавчого органу та захист прав його акціонерів.
- Посадовими особами органів АТ є фізичні особи – голова та члени наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної комісії, ревізор акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено статутом товариства.
- Кількість акцій, якими володіє акціонер, може формувати певний пакет.

Розрізняють такі пакети акцій:

1. значний (10 і більше % голосуючих акцій товариства, але не більше 50 %);
2. контрольний (50 і більше % простих акцій);
3. значний контрольний (75 і більше % простих акцій);
4. домінуючий контрольний (95 і більше % простих акцій).

УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

- Нормами Закону «Про АТ» встановлено порядок вчинення дій особою (особами, які діють спільно), що стане (прямо або опосередковано) власником певного пакета акцій з урахуванням кількості акцій, які належать їй та її афілійованим особам.
- У результаті набуття особою (особами, що діють спільно) права власності на домінуючий контрольний пакет акцій можливими є дві ситуації:
 1. обов'язковий продаж акцій акціонерами на вимогу особи (осіб, що діють спільно), яка є власником домінуючого контрольного пакета акцій (процедура сквіз-аут – squeeze-out);
 2. обов'язкове придбання особою (особами, що діють спільно), яка є власником домінуючого контрольного пакета акцій АТ, акцій на вимогу акціонерів (процедура сел-аут – sell-out).
- Закон «Про АТ» встановлює особливу процедуру погодження для двох видів правочинів АТ – значного правочину та правочину, щодо якого є заінтересованість.

ОСОБЛИВА ПРОЦЕДУРА ПОГОДЖЕННЯ ДЛЯ ПРАВОЧИНІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

ЗНАЧНИЙ ПРАВОЧИН — правочин (крім правочину з розміщення товариством власних акцій), учинений акціонерним товариством, якщо ринкова вартість майна (робіт, послуг), що є його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів товариства, за даними останньої річної фінансової звітності.

ОСОБЛИВА ПРОЦЕДУРА ПОГОДЖЕННЯ ДЛЯ ПРАВОЧИНІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Для вчинення такого правочину необхідною є згода наглядової ради або загальних зборів АТ.

Критерієм для розмежування компетенції наглядової ради та загальних зборів у питанні надання згоди на вчинення значного правочину слугує ринкова вартість предмета цього правочину:

1. якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом значного правочину становить від 10 до 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності АТ, то рішення про надання згоди на вчинення цього правочину приймається наглядовою радою;
2. якщо ринкова вартість майна або послуг, що є предметом значного правочину, перевищує 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, відповідне рішення приймається загальними зборами за поданням наглядової ради.

ОСОБЛИВА ПРОЦЕДУРА ПОГОДЖЕННЯ ДЛЯ ПРАВОЧИНІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

ЗМІСТ ПРАВОЧИНУ, щодо вчинення якого є заінтересованість (правочин із заінтересованістю) розкривається через сукупність певних ознак:

1. вказівкою на граничне значення ринкової вартості майна або послуг чи суми коштів, що є предметом правочину (ч. 1 ст. 71 Закону «Про АТ»). Відповідна вартість предмету правочину із заінтересованістю перевищує 1 відсоток вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства. Нижче граничне значення може бути закріплено статутом АТ;
2. особливий суб'єктний склад. Особою, заінтересованою у вчиненні акціонерним товариством правочину, може бути будь-яка з таких осіб:
 - посадова особа органу акціонерного товариства або її афілійовані особи;
 - акціонер, який одноосібно або спільно з афілійованими особами володіє принаймні 25 відсотками голосуючих акцій товариства, та його афілійовані особи (крім випадків, коли акціонер прямо або опосередковано володіє 100 відсотками голосуючих акцій такого акціонерного товариства);
 - юридична особа, в якій будь-яка з осіб, передбачених вище, є посадовою особою;
 - інші особи, визначені статутом акціонерного товариства.

ОСОБЛИВА ПРОЦЕДУРА ПОГОДЖЕННЯ ДЛЯ ПРАВОЧИНІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

РІШЕННЯ ПРО НАДАННЯ ЗГОДИ НА ВЧИНЕННЯ ПРАВОЧИНУ із заінтересованістю приймається наглядовою радою.

Рішення про надання згоди на вчинення правочину із заінтересованістю вноситься на розгляд загальних зборів акціонерів, якщо:

1. в акціонерному товаристві не створена наглядова рада;
2. всі члени наглядової ради є заінтересованими у вчиненні правочину;
3. ринкова вартість майна або послуг чи сума коштів, що є його предметом, перевищує 10 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства

ПРИПИНЕННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

- Залежно від правових наслідків, що настають у результаті припинення, (залежно від наявності чи відсутності правонаступництва) припинення АТ поділяється на **реорганізацію та ліквідацію**.
- Існує чотири види реорганізації АТ – **злиття, приєднання, поділ та перетворення**. Порядок проведення кожної з процедур детально регламентований нормами Закону «Про АТ» та Порядком конвертації акцій.
- На відміну від реорганізації, ліквідацією акціонерного товариства є остаточне припинення його як юридичної особи без правонаступництва. Ліквідація акціонерного товариства може здійснюватися у **добровільному або примусовому порядку**.

ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ. ТОВАРИСТВА З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.

- **ТОВ та ТДВ** є юридичними особами приватного права, корпоративного типу, різновидами господарських товариств, що утворюються шляхом об'єднання майна та/або участі. Для них притаманні як загальні, так і спеціальні ознаки, що у своїй сукупності визначають їх правовий статус.
- **Власне назва** – товариство з обмеженою / додатковою відповідальністю, створює враження, що йдеться про юридичну особу, яка несе обмежену / додаткову відповідальність за своїми зобов'язаннями.

Проте це невірне уявлення. Адже, будучи зареєстрованими як юридичні особи, ТОВ/ТДВ стають самостійними суб'єктами права з усіма ознаками, характеристиками, що їм притаманні. Формуючи статутний капітал товариств, їх засновники тим самим проводять розмежування між власним (приватним) майном та майном, що стає власністю створюваної ними юридичної особи, та буде використовуватися нею у процесі діяльності.

ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ. ТОВАРИСТВА З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.

- **Основною відмінністю правового статусу ТОВ від правового статусу ТДВ** є відповідальність учасників за результати діяльності товариства. Як вбачається зі змісту ст. 56 Закону «Про товариства», учасники ТДВ несуть додаткову відповідальність власним майном за зобов'язаннями товариства. З огляду на це ТДВ є менш привабливим для здійснення підприємницької діяльності. Така форма використовується, як правило, якщо законодавець встановлює імперативні вимоги щодо ведення діяльності саме у формі ТДВ. Наприклад, страховик може діяти у формі господарського товариства, окрім ТОВ.
- Зважаючи на очевидність обов'язків, які закріплені в Законі «Про товариства», законодавством не передбачено ефективних заходів впливу на учасника, який їх порушує або не виконує. Відповідно до Закону «Про товариства» лише у випадку невиконання учасником обов'язку щодо внесення вкладу до статутного капіталу можна виключити учасника зі складу учасників товариства (п. 1 ч. 2 ст. 15 Закону про товариства).

ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ. ТОВАРИСТВА З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.

- Вважаємо, що із скасуванням законодавцем вимоги про мінімальний розмір статутного капіталу, виконання ним гарантійної функції не справджується. Формування статутного капіталу та його наповнення віднесене на розсуд самих учасників товариства. З фактом його формування не пов'язані жодні правові наслідки. Хоча обсяг корпоративних прав учасників напряду залежить від розміру їх частки у статутному капіталі. Така лібералізація законодавчих підходів полегшує створення та ведення бізнесу у формі ТОВ/ТДВ.
- Товариства з обмеженою/додатковою відповідальністю, будучи самостійними суб'єктами господарювання та реалізуючи власні економічні інтереси, тим не менше залишаються своєрідним засобом задоволення економічних інтересів своїх засновників/учасників, оскільки останні створили такі товариства для отримання прибутку від їх діяльності. Тому цілком логічним вбачається необхідність з боку учасників/засновників контролювати в певний спосіб діяльність товариства. Одним з проявів такого контролю є сфера укладення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість. Такі поняття уперше з'явилися у новому Законі «Про товариства»

ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ. ТОВАРИСТВА З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.

- Видається, що підстави примусового припинення юридичної особи мають чітко визначатися у законі. Проте їх закріплення (як було раніше чи як пропонується) у Законі «Про реєстрацію» є невірним, оскільки цей Закон урегульовує інші відносини. Відповідні норми були б доцільними, наприклад у ЦК України, норми якого урегульовують способи, підстави та порядок припинення юридичних осіб
- Припинення ТОВ/ТДВ в примусовому порядку відбувається відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (з 21 жовтня 2019 року Кодексу України з процедур банкрутства). Правовими наслідками припинення ТОВ/ТДВ є завершення його існування як самостійного суб'єкта права.

ПОВНЕ ТОВАРИСТВО

- Ст. 119 Цивільного кодексу України визначає, що **ПОВНИМ Є ТОВАРИСТВО**, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить. Таке ж визначення міститься в ст.80 Господарського кодексу України та в ст. 66 Закону України «Про господарські товариства».
- Спеціального закону, який би забезпечував правове регулювання створення та здійснення діяльності повних товариств немає. Правовий статус таких товариств регламентує Цивільний та Господарський кодекси України, а також Закон України «Про господарські товариства».

ПОВНЕ ТОВАРИСТВО

- Варто зазначити, що підприємництво першочергово і засновувалося на спільній переважно сімейній діяльності та повній відповідальності осіб, адже законодавчо не розділялося майно товариства та його учасників. З часом торговці чи ремісники почали об'єднуватися за професійною діяльністю, що потребувало вияв особливої довіри до свого компаньйона. Так, прототипом перших повних товариств вважаються об'єднання на довірчій основі осіб, не пов'язаних родинними зв'язками, що з'явилися в Італії в XIV ст., а згодом поширилися по всій Європі з поступовим наданням торговельними звичаям законодавчого характеру.
- Законодавством не передбачено ані мінімального розміру, ані чіткого порядку формування статутного капіталу повного товариства. Відповідальність товариства гарантуватиме і його майно, і майно його учасників. Це питання віднесено законодавцем на розсуд учасників і закріплюється в засновницькому договорі.

КОМАНДИТНЕ ТОВАРИСТВО

- Особливою організаційно-правовою формою господарських товариств є **КОМАНДИТНЕ ТОВАРИСТВО**, яке поєднує в собі риси повного товариства з товариством з обмеженою відповідальністю, та в якому учасники мають різне правове становище.
- Цивільний кодекс України визначає командитне товариство як товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства. Практично таке ж визначення міститься в Господарському кодексі України та Законі України «Про господарські товариства».

- На перший погляд, така характеристика та структура командитного товариства виглядає складною. Появу командитних товариств науковці пояснюють через необхідність повним товариствам залучати додатковий капітал без втручання в підприємницьку діяльність товариства. Так з'явилися такі учасники як вкладники, які вносять вклади в статутний капітал товариства, за що мають право отримувати прибуток від діяльності товариства, проте не беруть участі в діяльності товариства та несуть відповідальність за його зобов'язаннями в межах своїх вкладів за аналогією з товариством з обмеженою відповідальністю.
- Тож командитним можна назвати змішане товариство, в якому є два типи учасників: повні учасники та вкладники. Так, як і в повному товаристві повні учасники здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном. Правове становище повних учасників забезпечуються нормами законодавства щодо учасників повних товариств.

КООПЕРАТИВИ ЯК ЮРИДИЧНІ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- **КООПЕРАТИВ**, суб'єкт правовідносин, який з моменту його державної реєстрації набуває статусу юридичної особи, і як юридична особа має самостійний баланс, рахунки в установах банків, має право відкривати свої філії, відділення, представництва. Тому кооператив може від свого імені укласти різні договори та вчиняти інші правочини, набувати майнові права, права інтелектуальної власності, немайнові права, нести обов'язки, мати комерційні позначення, бути позивачем і відповідачем у суді тощо.

Законодавство передбачає три типи кооперативів:

- виробничі;
- обслуговуючі;
- споживчі.

Кожен з цих типів кооперативів має свої особливості, проте основною метою створення цих кооперативів є не отримання прибутку, а задоволення, у першу чергу, інтересів їх членів.

КООПЕРАТИВИ ЯК ЮРИДИЧНІ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

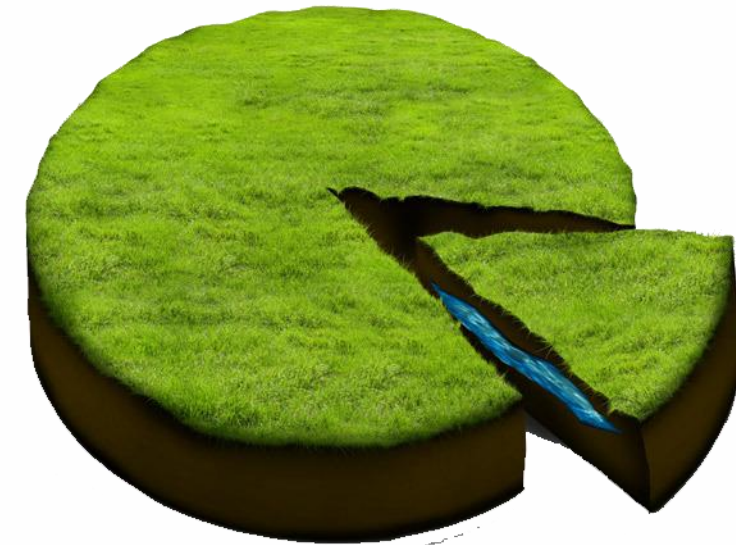
- Кооперативи мають право провадити будь-яку господарську діяльність не заборонену законом та передбачену їх статутами. За напрямками діяльності кооперативи можуть бути сільськогосподарськими, житлово-будівельними, садово-городніми, гаражними, торговельно-закупівельними, транспортними, освітніми, туристичними, медичними тощо
- Засновниками кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а також юридичні особи України та іноземних держав, які беруть участь у діяльності кооперативів через своїх представників. Для заснування кооперативу законодавство встановлює мінімальну чисельність членів кооперативу, яка не може бути меншою ніж три особи. Максимальної кількості членів кооперативу закон не встановлює.

КООПЕРАТИВИ ЯК ЮРИДИЧНІ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Основною підставою виникнення суб'єктивних кооперативних прав та обов'язків є факт вступу особи до кооперативу та набуття статусу члена кооперативу.
- Фізична чи юридична особа, яка внесла свій майновий пай у кооператив у формі земельної ділянки, отримує свій майновий пай виключно у формі земельної ділянки, тобто в натурі (на місцевості). Закон передбачає, що у разі ліквідації кооперативу майновий пай у формі земельної ділянки не може бути використаний для виплати заробітної плати працівникам, виконання зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими кредиторами.

ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ЮРИДИЧНА ОСОБА КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Основною особливістю створення **ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ** є законодавча вимога про те, що реєстрація фермерського господарства може бути здійснена за умови набуття громадянином України або кількома громадянами України, які виявили бажання створити фермерське господарство, права власності або користування земельною ділянкою.
- Договір про створення сімейного фермерського господарства укладається фізичною особою спільно з членами її сім'ї в письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню за місцем розташування майна та земельних ділянок фермерського господарства. Декларація про створення сімейного фермерського господарства (у разі одноосібного ведення такого господарства) складається фізичною особою самостійно в письмовій формі.

ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ЮРИДИЧНА ОСОБА КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Поза увагою законодавця залишилися питання виходу та виключення із фермерського господарства (підстави, порядок, правові наслідки). Усуненням законодавчої прогалини може бути локальне регулювання, тобто вирішення цих та інших питань у статуті. Тому його розробці слід приділити пильну увагу.
- Закон «Про фермерське господарство» не закріплює прав та обов'язків членів господарства, яких вони набувають на підставі внесення вкладів у складений капітал. Формуючи майнову основу господарювання фермерського господарства, його члени набувають корпоративних прав щодо нього, аналогічно як у господарських товариствах. Неврегульованість цих питань на законодавчому рівні може бути пояснене специфікою самого фермерського господарства. Адже у ньому поєднуються як особиста/майнова участь, так і трудова участь у веденні діяльності. Тому самі члени господарства можуть на власний розсуд на рівні локального регулювання визначити зміст свої корпоративних прав та обов'язків, зокрема: права на участь в управлінні, на отримання частини прибутку від діяльності господарства тощо.

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ЮРИДИЧНА ОСОБА КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

ПРИВАТНІ ПІДПРИЄМСТВА належать до юридичних осіб корпоративного типу. У ГК України обрано непослідовний законодавчий підхід щодо правового статусу приватних підприємств.

Правове регулювання приватних підприємств є недосконалим. У ГК України одна стаття прямо врегульовує правовий статус приватних підприємств.

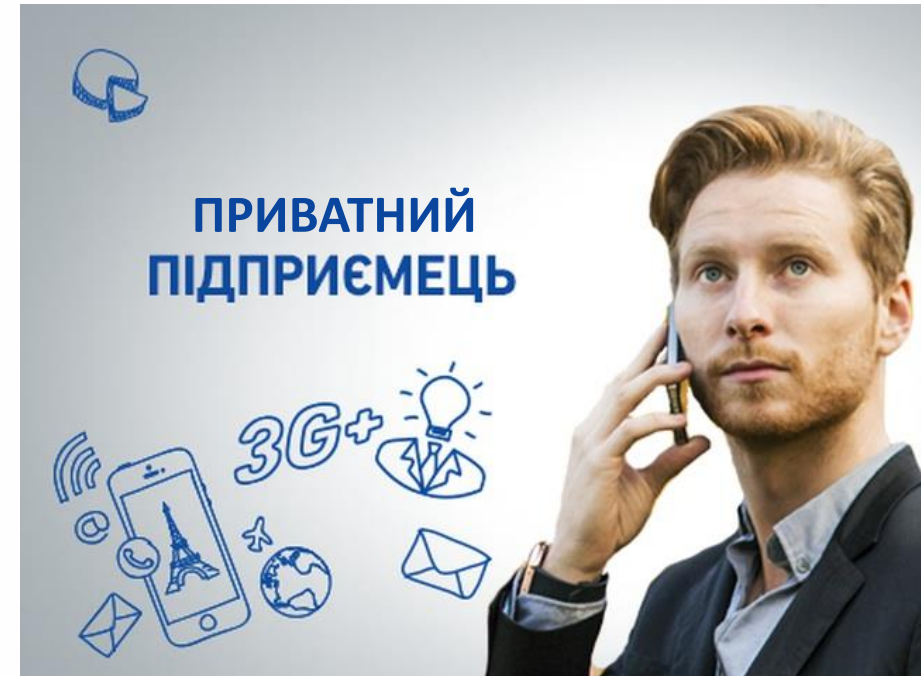
Ознаки приватного підприємства:

- засновниками (учасниками) можуть бути як фізичні, так і юридичні особи;
- засновниками (учасниками) можуть бути одна або більше осіб;
- діє на основі приватної власності учасників (очевидно, йдеться про правовий режим майна, який визначається учасниками, – право приватної власності);
- підприємство може використовувати найману працю (водночас єдиний учасник може здійснювати управління підприємством самотійно без призначення керівника, який наймається за контрактом).

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ЮРИДИЧНА ОСОБА КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Правовий статус приватного підприємства практично тотожний правовому статусу товариства з обмеженою відповідальністю. Відтак законодавчий підхід, який відображено у ЦК України щодо належності до підприємницьких товариств лише господарських товариств та виробничих кооперативів, є виправданим.
- Управління приватним підприємством здійснюється власником безпосередньо або через уповноважені ним органи відповідно до статуту підприємства. Прикладом безпосереднього управління приватним підприємством є випадок, коли учасник одночасно є керівником підприємства.

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК ЮРИДИЧНА ОСОБА КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

Традиційним є наявність у приватного підприємства таких органів управління: загальні збори учасників; виконавчий орган.

У разі необхідності може бути створена наглядова рада. За відсутності спеціального закону, який би регламентував порядок створення та компетенцію органів управління приватним підприємством, визначальна роль як регулятору цих відносин відводиться саме статуту.

Учасник приватного підприємства як особа, частка якої визначається у статутному капіталі підприємства, наділяється такими корпоративними правами: на участь в управлінні підприємством (через участь в загальних зборах); на отримання певної частки прибутку підприємства та активів у разі ліквідації підприємства відповідно до закону.

Учасник може володіти іншими корпоративними правами, що передбачені статутом.

ХОЛДИНГОВІ КОМПАНІЇ

Станом на сьогодні в Україні наявне правове підґрунтя для створення та діяльності холдингів. Проте через неповноту, непослідовність законодавчого регулювання чимало питань неурегульовані.

Відсутня чіткість щодо законодавчого розмежування понять **«ХОЛДИНГ» ТА «ХОЛДИНГОВА КОМПАНІЯ»**. Чинні нормативні акти в основному спрямовані на урегулювання державних холдингових компаній. Окремі ж акти урегульовують особливості функціонування холдингових компаній, зокрема, на ринку фінансових послуг. Правове регулювання холдингу, як специфічного об'єднання суб'єктів господарювання, загалом відсутнє. Немає визначеності щодо його правового статусу, підстав та порядку створення, управління тощо.

ХОЛДИНГОВІ КОМПАНІЇ

Поняття «холдинг» та «холдингова компанія» не можна вважати синонімічними. Холдинг є формою об'єднання, до складу якого входять два і більше учасники – дочірні компанії та сама холдингова компанія.

Такі учасники зберігають юридичну самостійність та підкоряються холдинговій компанії, якій на договірних засадах делегують контрольні повноваження з метою координації їхньої діяльності, розширення ринків збуту тощо. Холдингова компанія в силу володіння холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) учасників (понад 50%) має можливість прийняття рішень та забезпечує проведення єдиної політики на ринку.

Мета створення, структура статутного капіталу холдингової компанії свідчать про те, що їй притаманні управлінські та контрольні функції щодо розвитку та функціонування групи загалом, так і її корпоративних підприємств. Тому власне у локальних актах, насамперед, у статуті, слід чітко закріпити як структуру управління холдингом, так і функції холдингової компанії.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ БАНКУ ЯК ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Основним законодавчим актом, який визначає правовий статус **БАНКІВ**, є Закон України від 7 грудня 2000 року «Про банки і банківську діяльність». Цей закон регулює відносини, що виникають під час заснування, реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації банків.
- Особливістю правового регулювання діяльності банків є вагомий регуляторний вплив Національного банку України (НБУ), який у межах власної компетенції приймає підзаконні нормативні акти спеціального характеру.
- Банком є юридична особа корпоративного типу, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків, який ведеться Національним банком України і містить відомості про державну реєстрацію усіх банків.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ БАНКУ ЯК ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Банки в Україні створюються лише у формі акціонерного товариства або кооперативного банку.
- Законодавець передбачив можливість створення державних банків. Державний банк – це банк, 100 відсотків статутного капіталу якого належить державі. Державний банк може існувати лише у формі акціонерного товариства. Єдиним акціонером державного банку є держава. Функції з управління корпоративними правами держави у державному банку здійснює Кабінет Міністрів України.
- Банк як юридична особа має повне і скорочене офіційні найменування українською та іноземними мовами. Найменування банку обов'язково повинно містити слово «банк», а також вказівку на організаційно-правову форму (наприклад, акціонерне товариство).

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ БАНКУ ЯК ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Установчим документом банку є статут. Він складається з урахуванням положень банківського законодавства та законодавства про акціонерні товариства.
- Державна реєстрація юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, можлива лише після погодження Національним банком України статуту цієї юридичної особи. Перед проведенням державної реєстрації змін до статуту банку їх також слід погодити з Національним банком України.
- Юридична особа набуває статусу банку, а відтак і право на здійснення банківської діяльності, виключно після отримання банківської ліцензії та внесення відомостей про неї до Державного реєстру банків.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ БАНКУ ЯК ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

- Для отримання банківської ліцензії юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, зобов'язана протягом року з дня державної реєстрації подати НБУ відповідні документи, перелік яких визначено законом.
- Капітал банку поділяється на регулятивний та статутний. Поняття «капітал банку» охоплює власні кошти, які становлять залишкову вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. Розмір капіталу банку відображає фінансовий стан юридичної особи та вказує на залишкову вартість майна після вирахування усіх зобов'язань.
- Особливостями органів управління банку є: виконавчим органом, що здійснює поточне управління, є колегіальний орган, а не одноособовий, – правління банку; створення наглядової ради банку є обов'язковим. Норми про це містяться як в банківському законодавстві (ч. 3 ст. 37 Закону «Про банки і банківську діяльність»), так і в Законі «Про АТ» (ч. 2 ст. 51).
- У законі вказано, що у банку повинна бути ефективна система внутрішнього контролю та аудиту. Це забезпечується розподілом функцій між органами управління банку.
- Для банків характерним є функціонування підрозділу внутрішнього аудиту, який є складовою системи внутрішнього контролю. Підрозділ внутрішнього аудиту підпорядковується раді банку та звітує перед нею, діє на підставі положення, затвердженого радою банк.

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

- Основним нормативним актом, який визначає правові основи управління об'єктами державної власності, є Закон України від 21 вересня 2006 року «Про управління об'єктами державної власності». Одним з об'єктів управління є корпоративні права, що належать державі у статутних капіталах юридичних осіб корпоративного типу.
- **КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ДЕРЖАВИ** – це право держави, частка якої визначається в статутному капіталі господарського товариства, що включає право на управління цим товариством, отримання певної частки його прибутку (дивідендів), активів у разі ліквідації відповідно до законодавства, а також інші права, передбачені законом та установчими документами.
- Управління корпоративними правами держави здійснюється з метою належного використання і збереження майна господарських товариств, у статутному капіталі яких є державна частка. Окрім того, держава може отримувати прибуток у вигляді дивідендів (доходів), нарахованих на належні їй акції (частки, паї) господарських товариств.

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

Основними напрямками управління корпоративними правами держави є:

- належний облік корпоративних прав держави (шляхом формування та ведення Реєстру корпоративних прав держави);
- створення надійного механізму захисту інтересів як держави у процесі управління цими правами, так і законних інтересів інших власників (учасників господарських товариств з часткою держави);
- визначення повноважень та відповідальності суб'єктів управління;
- ефективне управління цими правами.

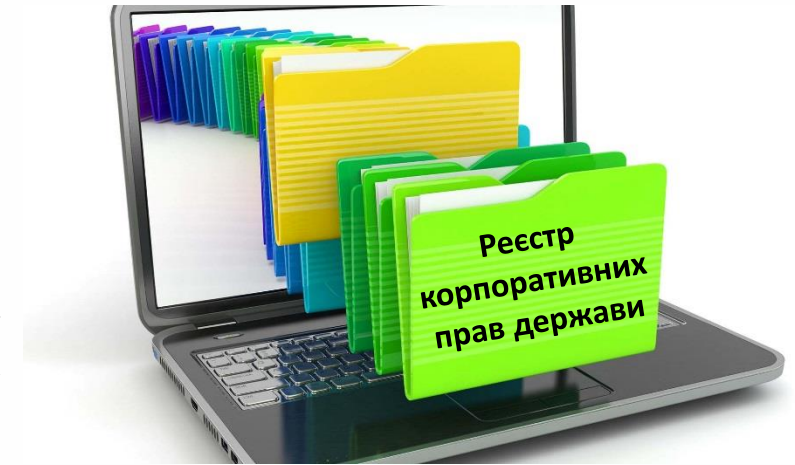
Суб'єктами управління об'єктами державної власності є органи державної виконавчої влади. Серед них Кабінет Міністрів України, Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном, Фонд державного майна України, органи, які здійснюють управління державним майном відповідно до повноважень, визначених окремими законами, державні господарські об'єднання, державні холдингові компанії, інші державні господарські організації, а також Національна академія наук України, галузеві академії наук.

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

- Відомості про корпоративні права держави обов'язково вносяться у Реєстр корпоративних прав держави. Метою ведення реєстру є необхідність обліку корпоративних прав держави, забезпечення ефективного здійснення цих корпоративних прав, а також забезпечення гласності та відкритості інформації про державну власність. Реєстр корпоративних прав держави є автоматизованою інформаційно-довідковою системою збирання та обліку відомостей про акції, частки, паї, що належать державі у статутному капіталі господарських товариств та інших суб'єктів господарювання. Інформація Реєстру є державною власністю.
- Управління корпоративними правами держави в господарських товариствах здійснюється шляхом призначення представників держави для участі у загальних зборах таких господарських товариств та шляхом призначення (обрання) незалежних членів наглядових рад. У разі, якщо держава не є єдиним акціонером (учасником) господарського товариства, відповідний суб'єкт управління об'єктами державної власності забезпечує надання кандидатур членів наглядової ради загальним зборам акціонерів (учасників).

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

- Відносини щодо набуття та здійснення корпоративних прав держави врегульовані законодавством про управління об'єктами державної власності. Корпоративні права держави є одним з таких об'єктів управління. Особливості правового регулювання вказаних відносин полягають у тому, що: законом визначено перелік органів управління об'єктами державної власності, які здійснюють корпоративні права держави відповідно до визначеної законом компетенції; закон передбачає особливості формування органів управління таких юридичних осіб; у законі передбачено обов'язкову сплату дивідендів в дохід Державного бюджету України у разі наявності чистого прибутку у таких юридичних осіб.

